

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De consolatione philosophiae

Boethius, Anicius Manlius Severinus

[Deventer], [1480-85]

[Liber quintus]

[urn:nbn:de:bsz:31-293110](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-293110)

Fronte turbatus achelous amnis Ora demer
fit pudibūda ripis Strauit Anteuū libyās
aremīs . Cacus Euandri fatiāuit iras . Quos
qz p̄llurus foret altus orbis Detiger spūnis
humeros notauit . Vltimus cæluz labor irre
flexo Sustulit collo . precūqz rursus Vltimi
cælum meruit laboris . Ite nūc fortes vbi cæl
sa magni Ducit exempli via . cur iertes Ter
ga nudatis . superata tellus Sidera donat

Finitur hic liber quartus de consolatione phi
losophiæ Incipit quintus ac vltimus .

Prosa prima.

DIxerat orōnis qz cursū ad alia q̄
dā tractāda et expediēda v̄tebat
H. Tū ego . Recta q̄tē iqm̄ ex
hortatio . tuaqz prois auctoritate dignissā
S3qz tu dudū de puidētia dixisti re expior.

Quaero enim an esse aliqd omnino. et quidnam
esse casum arbitrere. **P.** Tū illa. **F.** Festino in
quit debitū premifficis absoluerē. viamq; ti
bi qua patriam reueharis aperire. **H.** Haec autē
et si perutilia cognitu. tamen a ppositi nostri
tramite paulisper auersa sunt. **V.** Verendumq;
est ne deuijs fatigatus ad emetiēdum rectum
iter sufficere nō possis. **B.** Ne id inquam proz
fus vereare. **N.** Nam quietis mihi loco fuerit ea q̄
bus maximē delector agnoscere. simul cum
omne disputationis tuæ latus indubitata fi
de constiterit nihil de sequentibus ambiga
tur. **P.** Tū illa. **M.** Mozem inquit geram tibi si
mulq; sic exorsa est. **S.** Si quidem inquit aliq̄
euentū temerario motu nullaq; causarū cō
nexionē productū casuz esse diffiniat. nihil
ominino casum esse confirmo. et p̄ter subiectae
rei significationem inanem proz fus esse vocē
decerno. **Q.** Quis enim coercēte in ordinē cūcta

deo locus esse vllus temeritatū reliquus potest
Nam nihil ex nihilo existere vera sentētia est
cui nemo vnq̄m veterū refragatus est. q̄nq̄m
id illi nō de operante p̄ncipio. s̄ de materiali
subiecto. hoc est omniū de natura rationū. q̄
si q̄ddā iecerit fūdamentū **A**t si nullis ex cau-
sis oriat̄ aliquid id de nihilo ortū esse videtur
Quod si fieri neq̄t. nec casū q̄dem huiusceinodi
esse possibile ē q̄le paulo ante diffiniuimus.
R. Quid igit̄ in quā. Nihil ne est quod vel
casus. vel fortuitū iure appellari queat. **A**n ē
aliquid. tametsi vulgus lateat cui vocabula
ista cōueniūt **P.** Aristoteles me id inquit i-
p̄bisiās a breui a veri p̄p̄inqua ratione diffini-
uit **R.** Quonā i quā mō **P.** Quotiēs aliq̄d
ait cuiuspiā rei grā gerit̄. aliud q̄ q̄busdā de
causis q̄m q̄d intēdebat̄ obtingit casus vocat̄.
vt si q̄s colēdi agri causa fodiēs humū de fossi
auri pondus inueniat. hoc igit̄ fortuitū q̄de

credit ac cūdisse. Verū nō de nihilo est. Nam
pprias causas habet. quarū improuisus inopi
natus q; ocurso casum videtur operatus. Nā
nisi cultor agri humuz foderet. nisi eo loco p
ecuniā suā deponitor obruisset. aurū nō esset in
uentum. Hæ sunt igitur fortuiti causae cōp
dij. quod ex obuijs sibi a confluentibus cau
sis non ex gerentis intentione prouenit. Ne
q; enī vel qui aurū obruit. vel qui agrum ex
ercuit. vt ea pecunia reperiretur intendit sed
vti dixi quo ille obruit. hūc fodisse cōuenit
atq; concurrīt. Licet igitur diffimire casuz cō
inopinatum ex confluentibus causis in his q
ob aliquid geruntur euentum. Concurrere
vero atq; confluere causas faciūt ordo ille inui
tabili connexione procedens. qui de prouide
tiæ fonte descendens. cūcta suis locis tempo
ribus q; disponit.

Metrum primum libri quinti.

Lapis achemeniae scopulis . vbi ver
sa sequentum . Pectoribus figit spi
cula pugna fugax . Tigris ⁊ eufrates vno
se fonte resoluunt . Et mox abiunctis dissoā
amur aquis . Si coeant cūsumq; iterū reuo
cētur in vnum . Cōfluat alterni quod trahit
vnda vadi . Cōuemāt puppes ⁊ vulsi flumie
trūā . Mixtaq; fortuitos implicet vnda mo
dos Quos tamē ipsa vagos terrae decliua ca
sus . Surgitis ⁊ lapsi defluus ordo regit .
Sic quae permixtis fluitare videt̄ habem̄is
Bois . patitur frenos . ipsaq; lege meat .

Prosa secūda libri quinti .

Quoniam aduerto inquā . idq; vti tudidē
ita esse consentio . Sed in hac haerē
tū sibi serie causarū est ne vlla nr̄i arbitrij li
bertas . an ipsos quoq; humanorū mot⁹ ani
morum fatalis catena cōstringit **P** . Est iqt̄
Neq; enī fuerit vlla rationalis natura q̄n eide

libertas assit arbitrij. **N**ā quod ratione vti naturaliter potest. id habet iudiciū quo quod qz discernat. per se igitur fugienda optāda videri dimoscit. **Q**uod vero quis optandum esse iudicat peti t. **R**efugit vero quod aestimat esse fugiendum. **Q**uare quibus inest ratio. ipsis etiam inest volendi nolendiqz libertas. **S**ed hanc non in omnibus æquū esse constituo. **N**ā superius diuinis qz substantijs et perspicax iudiciū et incorrupta volūtas. et efficax optatorum p̄sto est potestas. **H**umanas vero animas liberiores quidem esse necesse est. cū se in mentis diuinæ speculatione cōseruāt. **M**inus vero euz dilabuntur ad corpora. minus qz etiam cū terrenis artibus colligant. **E**xrema vero est seruitus cū vicijs deditæ a rationis ppriæ possessione ceciderint. **N**am vbi oculos a summæ luce veritatis ad inferiora et tenebrosa deiecerint mox inscitæ nubi caligant.

pniciōsis turbant affectibus . Quibus accē
tendo cōsentiēdo qz quā inuexere sibi adiūuāt
seruitutē . a sūt quodāmodo ppria libertate ca
ptiūæ . Quæ tamē ille ab æterno cūcta pspī
ciēs prouidentiae cernit intuitus . a suis qz me
ritis prædestinata disponit . oia videt . a oia
audit . **M**etrum secundum libri qnti

Dvro clarum lumine phœbus . Mell;
flui canit oris homerus . Qui tamen intimavi
scera terræ . Nō valet aut pelagi radiorum .
Infirma perumpere luce . Daud sic magni
aditor orbis **H**uic ex alto cuncta tuēti Nul
la terræ mole resistunt . Nō nox atris nubibo
obstat . **V**no mētis cernit in ictu . Quæ sunt
quæ fuerūt veniāt qz . Quem quia respiciāt o
minia solus . **V**erum possis dicere solem .

Profa tercia libri quinti .

Qum ego **E**n inquam difficiliōri rur
sus ambiguitate confundo . **P** . Quænam in

quit ista est. iam enim quibus perturbare cō
iecto **B.** Niniuz inquam aduersari ac repu
gnaē videtur. praenoscerē vniuersa deum. et
esse vllum libertatis arbitrium. **Nam** si cun
cta prospicit deus. neq; falli vllō mō potest
euemire necesse est quod prouidentia futuruz
esse praeuiderit. **Quare** si ab aeterno nō facta
hominum modo. sed etiam consilia volūtates
q; praenoscit nulla erit arbitriū libertas. **Ne**
q; enim vel factum aliud vllū. vel quaelibet
existere poterit voluntas. nisi quā nescia fal
li prouidentia diuina praesenserit. **Nam** si a
liorsum q; prouisae sunt detorqueri valent.
non iam erit futuri firma praescientia. sed o
pinio potius incerta. quod de deo credere ne
fas iudico. **Neq;** enim illam probo rationem
q̄ se qdā credūt hūc q̄stionis nodū posse dis
soluere. **Aut** enī nō ideo qd esse euēturū. quā
id prouidētia futurū esse. p̄p̄ ex erit h̄ ecōtrario
m ij

pōtius . quoniā quod futurum est diuinā p
uidentiam latere non posse. **E**oq; modo neces
sarium est hoc in contrariam relabi partez **N**e
q; epi necesse eē contingere quæ prouidentur
sed necesse esse quæ futura sunt prouideri.
Quasi uero quæ cuiusq; rei causa sit p̄sciētia
ne futurorū necessitas sit . an futurorū necessi
tas causa prouidentiae laboretur **A**c non illū
demonstrare nitamur quo quo mō se habeat
ordo causarum necessarium esse euentum præ
scitarum re p̄ etiā si p̄sciētia futuris rebus eue
niendi necessitatē non uideat inferre. **E**tenim
si quispiam se deat opinionem quæ eum se de
re coniectat ueram esse necesse est. **A**tq; econ
uerso rursus . si de quopiaz uera sit opinio qm̄
se det cū se deere necesse est **I**n utroq; igitur ne
cessitas inest . in hoc quidem se deendi . at uero i
altero ueritatis . **S**ed non ic̄circo quisq; sedq;
quoniā uera est opinio . sed hæc poti⁹ uera ē.

qm̄ quempia sebere precessit. **I**ta cū causa ve
ritatis ex altera parte procedat. inest tamen
cōmunis in vtraq; necessitas. **S**imilia de pui
dentia futuris q; rebo ratio dñari patet. **N**am
etiā si iccirco qm̄ futura sūt puidēt. nō vero
ideo qm̄ puidēt eueniūt. nibilo min⁹ tñ a
deo vel ventura puideri. vel prouisa eueire ne
cesse est. quod ad perimēdā arbitrij libertatē
solū satis est. **I**ā vero qm̄ preposterū est. vt
æternæ præsciētiae tp̄ aliū rerū euentus causa
esse dicat. **Q**uid ē at̄ aliud arbitrari. ideo de
um futura qm̄ sunt euetura puidere. q; puta
re q̄ olim acāderūt causā sumæ illi? eē proui
dentiae **A**d hæc **S**icuti cū qd eē scio. id ipsū
esse necesse est. ita cū qd futurū noui. id ipsū
futurum esse necesse est. **S**ic fit igitur vt eue
tus præscitæ rei nequeat euitari. **P**ostremo
si quid aliquis aliorum qm̄ sese res habet ex
istimet. id non modo scientia nō est. sed est
m̄ iij

opinio fallax a scientiæ veritate longe diuer-
sa. **Q**uare si quid ita futurū est vt eius certū
ac necessarius nō sit euentus id euenturū eē p̄
sciri q̄ poterit. **S**icut eni sciētia ipsa ip̄mixta
ē fallitati. ita id quod ab ea cōcipit. esse aliē
q̄z cōcipit nequit. **E**a nāq; causa est cur men-
daō sciētia careat. q; se ita rē quāq; habere
necesse ē vt eā sese habere sciētia cōprehendit
Quid igit. **Q**uonā mō deus hęc incerta futu-
ra prænoscit. **N**ā si inuitabiliter euentura cō-
set q̄ etiā nō eueire possibile est. fallit. quod
sentire nō mō nefas ē. h; etiā vce pferre. **A**t
si vti sūt. ita ea futura esse decernit. vt æque
vel fieri ea. vel nō fieri posse cognoscat. quæ
est hęc p̄scientia quæ nihil certū. nihil stabi-
le cōprehendit. **A**ut q̄d hoc refert vaticinio il-
lo rīdiculo tyresia. quicq̄d dicā aut erit aut
non **Q**uid etiā diuina p̄uidētia humana opi-
mone p̄stiterit si vti hoies incerta iudicat q̄rū

est incertus euentus . **Q**d si apud illū rerum
omniū certissimū fontē nihil incerti esse potest
certus eorū est euentus quæ futura firmē
ille p̄scierit . **Q**uare nulla est humanis cōsi
lijs actionibꝫ libertas . quas diuina mens
sine falsitatis errore cūcta p̄spiciens ad vnū
alligat ⁊ constringit euentum **Q**uo semel re
cepto quantus occasus humanarū rerū conse
quatur liquet . **F**rustra enī bonis malis qꝫ p̄
mia p̄cennæ p̄ponunt . q̄ nullus meruit liber
ac voluntarius motus animorū . **I**d qꝫ omni
um videbitur iniquissimum quod nunc æq̄ssi
mum iudicatur . **V**el puniri improbos . vel
remunerari probos . quos ad alterutrum nō
propria mittit voluntas . sed futuri cogit cer
ta necessitas . **N**ec vicia igitur . nec virtutes
q̄c̄qm fuerint . sed oim meritorū potiꝫ mixta
atqꝫ idiscreta cōfusio . **Q**uoqꝫ nihil sceleratius

excogitari potest. cū ex prudentia rerū oīs
ordo ducat. nihilq; liceat consilijs hūanis fit vt
vicia q; nra ad honorū omniū referat aucto
rē. **I**gitur nec sperādi aliqd nec deprecādi vl
la ratio est. **Q**uid enī vel speret quisqm vel e
tiā deprecet. qū optāda oia in deflexa serie
cōnectit. **A**uferet igit vnicū illud inter hoies
deūq; cōmerciū sperādi seza deprecādi. **S**i q
dem iuste humilitatis p̄cio inestimabile vice
diuie grē pmeremur. q̄ solus modus est q̄ cū
deo colloqui hoies posse videant. illiq; inac
cesse lucā prius q̄ q; impetret ipsa supplicā
datione coniūgi. q̄ si recepta futurorū necessitate.
nihil viriū habere credant. qd erit q̄ sumo il
li rerū principi cōnecti atq; adherere possim?
Quare necesse erit hūanū genus vt paulo ante
catabas disseptū atq; disiectū suo fonte fa
tisere

Metrum terciū libri quinti.

Quæ nã discors foedera rerum **C**ausa
resoluit? quis tãta deus **V**eris statu
it bella duobus **V**t quæ carptim singula ostent
Eadẽ nolint mixta iugari? **A**n nulla est dis
cordia veris **S**emperq; sibi certa coherent.
Sed mēs cæcis obruta membris **N**equit op
pressi luminis igne **R**erum tenues noscere ne
xus. **S**ed cur tanto flagrat amore. **V**eri te
ctas reperire notas **S**at ne quod appetit an
xia nosse. **S**ed quis uota scire laborat. **E**t si
nescit quid caeca petit. **Q**uis em̄ quicq̄m ne
sciens optet? **A**ut quis valeat nescita sequi?
Quove inueniat, quis repertam **Q**ueat igna
rus noscere formam. **A**n cum mentem cernēt
altam. **P**ariter summã et singula norat. **N**ũc
membrorum condita nube **N**on in totum est
oblita sui. **S**ũmãq; tenet singula perdens.
Igitur quisquis vera requirit. **N**eutro est ha
bitu nam neq; nouit. **N**ec penitus tamen oia

nescit. Sed quam retinens meminit summā
Consultit. alta vice retractans **V**t seruatis q̄
at oblitus addere partes.

Prosa quarta libri quinti.

Num illa vetus inquit hæc est de pro
uidentiā quærela. a **M**arcoq; **T**ullio
cum diuinationem distribuit vehementer a
gitata. tibiq; ipsi res diu profusus multumq;
quæsitā. sed haud quanq̄m ab illo vestrum
hactenus satis diligēter ac firmiter expedita
Cuius caliginis causa est. q̄ humanæ ratio
nationis motus ad diuinæ præscientiæ sim
plicitatem non potest admoueri. Quæ si vllō
modo cogitari queat. nihil profusus relinque
tur ambigui. **Q**uod ita demum patefacere at
q; expedire tētabo. si prius ea quibus moue
ris expendero. **Q**uæro enim cur illam soluen
tium rationem minus efficacem putes. q̄ quia
præscientiam non esse futuris rebus causam

necessitatis existimat nihil impediri praescie
tia arbitrij libertatem putat. **N**um enim tu a
liunde argumentum futurorum necessitatis
trahis nisi q̄ ea quae praesciuntur non eueni
re non possunt. **S**i igitur praenotio nullaz fu
turis rebus adijcat necessitatem. quod tu etiā
paulo ante fatebare. quid est quod volūtarij
exitus rerum ad certum cogantur euentum.
Etenim positionis gratia vt quid conse quat
aduertas. **S**tatueamus nullam esse praescie
tiam. num igitur quantum ad hoc attinet q̄
ex arbitrio eueniunt ad necessitatem cogunt̄
B. **M**inime **P.** **S**tatueamus iterum eē. sed
nihil rebus necessitatis inūgere. manebit vt
opinor eadem voluntatis integra atq; absolu
ta libertas. **S**ed praescientia inquires tamen
si futuris eueniēdi necitas nō ē. signū tñ ē ne
cessario ea eē vētura. **H**oc igitur modo etiā si

præcognitio nō fuisset. necessarios futurorum
exitus eē ostaret. **O**mne etenim signū tātū qd
fit oñdit. nō vero efficit quod designat **Q**ua
re demōstrādū prius est nō nihil ex necessita
te contingere. vt prænotionē signū esse huius
necessitatis appareat. alioquin si hæc nulla ē
ne illa quidem eius rei signū poterit esse q̄ nō
est. **I**ā vero probationē firmā ratione submi
xam ostat. nō ex signis neq; petitis extrinse
cus argumētis. s; ex cōuenientib; necessarijs
q; causis esse ducēdā **H**. **S**z qui fieri potest
vt ea nō proueniāt q̄ futura eē prouidentur.
P. **Q**uasi vero nos ea quæ prouidentia futu
ra eē p̄noscit nō euētura credam? ac nō illis
potius arbitremur licet euemiant. nihil tamen
vt euenirēt sui natura necitatis habuisse. **Q**d
hic facile pp̄edas licebit **P**lura etenim dū sunt
subiecta ocul̄ituem̄ vt ea q̄ i q̄drigis mōberā
dis atq; flectēdis facē spectāt auringæ. atq;

ad hunc modum et caetera. Num igitur quicquid
illorum ita fieri necessitas vlla compellit. **B.**
Mimime. P. Frustra enim esset artis effectus
si omnia coacta mouerentur. Quae igitur cum
sunt carent existendi necessitate. eadem prius
quam fiat sine necessitate futura sunt. Quae sunt
quaedam euentura quorum exitus ab omni ne-
cessitate absolutus sit. Nam illud quidem nul-
lum arbitror esse dicturum. quod quae nunc
sunt prius quam fierent euentura non fuerint.
Haec etiam igitur liberos habent euentus. Nam
sicut scientia praesentium rerum nihil bis quae
sunt. ita praescientia futurorum nihil iis quae ven-
tura sunt necessitatis importat. Sed hoc ipsi
ipsum dubitant. An earum rerum quae necessa-
rios exitus non habent. vlla possit esse praenoti-
o. dissonant enim videntur. putant quod si provide-
ant consequentem necessitatem. si necessitas desit mitem
praesciri. nihilque scientia comprehendendi posse

nisi certum. **Q**uod si quod incerti sunt exitus ea qua
si certa prouidentur. opiniois id est caliginem
non scientiae veritatem. **A**lter enim ac sese res habe
at arbitrari ab integritate scientiae credis esse
diuersum. **C**uius erroris causa est quod omnia quae quae
nouit ex ipsorum tantum vi atque natura cogno
sci aestimat quae sciuntur quod totum contra est
Omne enim quod cognoscit non secundum sui vim
sed secundum cognoscendum potius comprehendit sci
cultatem. **N**am ut hoc breui liqueat exemplo. v
nam eademque corporis rotunditatem aliter visus. a
lter tactus agnoscit. **I**lle enim manens. to
tum simul iactis radiis intuetur. hic vero coherens
orbis atque coniunctus. circa ipsum motus ambitum
rotunditatem partibus comprehendit **I**psum quoque
minime aliter sensus. aliter imaginatio. aliter ratio.
aliter intelligentia intuetur. **S**ensus enim figuram in
subiecta materia constitutam. **I**maginatio vero
solam sine materia iudicat figuram. **R**atione

ro hęc quoq; trāscēdit. spēcēm q; ipsāz quæ
singularib; inest vniuersali cōsideratione per
pendit. **I**ntelligentiæ vero celsior oculus exi
stit. supergressa namq; vniuersitatis ambitū
ipsam illam simplicem formam pura mentis
acie cōtuetur. **I**n quo illud maxime considera
dum est. **N**am superior vis comprehendēdi
amplectitur inferiorem. inferior vero ad su
periores nullo modo cōfurgit. **N**eq; enim se
sus aliquid extra materiā valet. vel vniuersa
les spēcies imaginatio cōtuet. vel ratio capit
simplicē formam. sed intelligētia quasi tesup
spectans. concepta forma quæ subsunt etiā
cuncta diiudicat. sed eo modo quo formaz
ipsam quæ nulli ali; nota esse poterit compre
hendit. **N**am et rationis vniuersum. et ima
ginationis figuram. et materiale sensibile co
gnoscit. **N**ec ratione vtens nec imaginatio
ne nec sensibus. sed illo vno iclu mentis

formaliter . vt ita dicā . cūcta prospiciēs **Ra**
tio q̄; cū quid vniuersale respicit . nec imagia
tione . nec sensibus vtēs . imaginabilia vel se
sibilia comprehendit . **H**æc ē enī q̄ cōceptiois
suz vniuersale ita diffinit . homo ē aīal bipes
rōnale . q̄ cū vniuersalis notio sit . tū imagina
bilē sensibileq; eē rem null? ignorat . quod il
la nō imaginatione vel sensū . sed in rationali
cōceptione cōsiderat . **I**maginatio quoq; tam
etfi ex sensibus visendi formandiq; figuras
sumpsit exordium . sensu tamen absente sen
sibilia quæq; collustrat . nō sensibili h̄ imagi
naria ratione iudicādi . **V**ides ne igitur vt in
cognoscēdo cūcta sua potius facultate q̄; eo
rū q̄ cognoscūt vtāt . Neq; id iniuria . **N**am
cū oē iudiciū iudicātis act? existat . necē est
vt suā quisq; operā nō ex aliena sed ex ppria
ptate pficiat . **M**etrū quartū li . q̄nti .

Quondā porticus attulit . Obscuros mi

miū senes **Q**ui sensus ⁊ imagines **E** corpori
bus extimis **C**redāt mētibus imprimi. **V**t quō
dā celeri stilo. **M**os ē aequore pagine. **Q**uæ
nullas habvat notas **P**ressas figere litteras.
Sz mens si p̄p̄ris vigēs **N**ihil motibus expli
cat **S**ed tātū patēs iacet. **N**otus subdita cor
porū. **C**assas q̄ in speculi vicē **R**erū reddit
imagines **V**nde hæc sic animis viget **C**ernēs
oīa notio. **Q**uæ vis singula p̄spiciat **A**ut q̄ co
gnita diuidit. **Q**uæ diuisa recolligit. **A**lter
nūq̄ legēs iter. **N**ūc sūmis caput inserit **N**ūc
decedit in infima. **T**ū sese referēs sibi **V**eris fal
sa redarguit. **H**æc est efficiēs magis **L**onge
causa potētior **Q**uā quæ materiæ mō **I**mpres
sas patit notas. **P**ræcedit tñ excitās **A**c vi
res animi mouēs **V**iuo in corpe passio **C**ū vel
lux oculos ferit. **V**el vox auribus istrepit **T**ū
mētis vigor excitus **Q**uas intus species tenz
Ad motus similes v̄tās **N**otus applicat exteris
n i

Introitus reconditis

Formis miscet imagines

Prosa quinta libri quinti

Quod si in corporibus sentiēdis quāvis
afficiāt instrumēta sēsuū forinsec? ob
iectae q̄litates . aīq; agētis vigorē passio cor
poris atcedat q̄ in se actū mētis puocet . ex
istatq; interī quiescētis intrinsecus formas .
si in sentiēdis inquā corpib; aīm? nō passioē
insignit . s; ex sua vi subiectā corpori iudicat
passionē . quāto magis ea q̄ cūctis corporū
affectioib; absoluta sūt in discernēdo non
obiecta extrinsec? sequunt? . s; actū suae mē
tis edpediūt . Hac itaq; ratione multiplices
cognitiones diuersis ac differētibus cessere sub
stantijs **D**ēfus ei sol? cūctis alijs cognitionib;
destitutus immobilibus aiantib; cessit . q̄les sūt
conchae maris q̄q; alia saxi? haerētia nutrun
tur . **I**maginatio vero mobilibus baeluis qui

bus iam in esse fugiendi appetēdive aliquis
videtur affectus. **R**atio vero humani tātūz
generis est. sicuti itelligētia sola diuini **Q**uo
fit vt ea noticia cæteris præstet q̄ suapte na
turano mō p̄riū. sed cæterarū quoq; notīca
rum subiecta cognoscit. **Q**uid igitur si ratio
dñationi sensus imaginatioq; refragentur ni
hil esse illud vniuersale dicentes. quod sese in
tueri ratio putat **Q**uod enī sē sibile vel imagina
bile ē vniuersum esse nō posse. aut igitur rati
onis verū esse iudiciū nec quicq̄m esse sensibi
le. aut qm̄ sibi notum sit plura sensibus et ima
ginationi esse subiecta. inanem conceptionē
esse rationis quæ quod sensibile sit ac singula
re quasi quoddam vniuersale consideret. **A**d
hæc. **S**i ratio contra respondeat se quidem et
quod sensibile et quod imaginabile sit i vni
uersitatis ratione conspīcere **I**lla vero ad vni
uersitatis cognitionem aspirare nō posse. qm̄
n̄ ij

edru notio corpales figuras nō possit excedē
De reruz vero cognitione firmiori potius pfe
ctioriꝫ iudicio eē credēdū **I**n huiꝫ modi igi
tur lite nos q̄bo tā ratioānādi q̄z imaginādi
etiā sentiēdiꝫ vis iest nōne rōnis potius cau
sā p̄baēmus? **S**imile est q̄ humana ratio di
uinā intelligētā futura nisi vt ipsa cognoscit
nō putat itueri **N**ā vti differēd si qua certos ac
necios habere nō videāt euētus. ea certe euē
tura p̄fieri nequeūt. **D**arū igit nulla ē p̄sciē
tia. quā si etiā i his eē credam? . nihil erit q̄d
nō ex necitate pueniat. **S**i igit vti rōnis p̄ti
cipis sum? . ita diuinā iudiciū mētis habē pos
sem? . sicut imaginationē sēsūꝫ rōni cede o
portere iudicauim? . sic diuinā sese mēti huma
nā sūmittere rōnē iustissimū censerem? **Q**uā
re in illiꝫ sūmāe itelligētiae cacumē si possum? e
rigamur. **I**llic ei ratio videbit q̄d in se nō po
test itueri. **I**d at est quonā mō etiā q̄ certos

exitus nō habēt. certa tñ videat ac diffinita
pnotio. neq; id sit opinio. h̄ sūmæ potius sci
entiæ nullis terminis inclusa simplicitas.

Metrum quantum libri quinti

NVā varijs terras aialia pmeāt figurō.
Nāq; alia extēto sūt corpe puluerēq; verrūt
Cōtinuūq; trabūt vi peccatoris incitata sulcū
Sūt q̄bo alarū leuitas vaga vberetq; vētos
Et liquido lōgi spacia ætheris enatet volatu
Dæc p̄sille solo vestigia gressibōq; gaudēt
Vel virides cāpos trāsmittere vel subire silvas
Quæ varijs videas liczoia discrepāe formis
Prona tñ facies hebetes valet igrauare sēsus.
Vnica gēs lōim celsū leuat altius cacumen
Atq; leuis recto stat corpe despiciatq; terras.
Dæc nisi terren? male desipis admonz figura
Qui recto cælū vultu petis exteri? q; frontē
In sublime feras animū q; ne gūata p̄llum
Inferior fidat mēs corpore celsius leuato

n iij

Prosa sexta & vltima.

Quoniam igitur vti paulo ante monstratum
est omne quod scitur. non ex sua. sed
ex apprehendentium natura cognoscitur intuea-
mur nunc quantum fas est quis sit diuinae substā-
tiae status. ut quoniam scientia eius sit possim?
agnoscere. Deum igitur aeternum esse cum ratione
degentium commune iudicium est. Quid sit
igitur aeternitas consideremus. haec enim nobis na-
turam pariter diuinam scientiamque patefacit. Aeter-
nitas igitur est interminabilis vitae tota simul
et perfecta possessio. Quod ex collatione ter-
pore id praesens a preteritis in futura praedit Ni-
hilque in tempore constitutum quod totum vitae suae
spacium pariter possit amplecti. Sed crastinus qui-
dem nondum apprehendit. hesternum vero iam
perdidit. In hodierna quoque vita non ampli-
us viuatis quam in illo mobili transitorioque momen-

to. **Q**uod igitur t̄pis patit̄ conditionem licet
illud sicut de mūdo censuit aristoteles . nec ce
perit vn̄qm̄ esse . nec desinat . vitaq; ei? cū tē
poris infinitate tendatur . nondum tamen ta
le est . vt æternum esse iure credatur . **N**on
eni totū simul infinitæ licet vitæ sp̄actum cō
hendit atq; cōplectitur . sed futura nondum
trāfacta iam non habet **Q**uod igitur intermi
nabilis vitæ plenitudinem totam pariter cō
prehendit ac possidet . cui neq; futuri quicq;
absit . nec preteriti fluxerit . id æternū esse iu
re p̄hibet̄ . **I**demq; necesse est et sui cōpos p̄sens
sibi semper assistere et infinitatem mobilis tē
poris habere præsensem . **V**nde quidam non
recte . qui cū audiunt visum platoni mundū
hunc nec habuisse incipiū t̄pis . nec habituruz
esse defectum hoc modo conditori conditum
mūdū fieri cōternū putāt **A**liud ē ei p̄ intermi
nabile duā vitā qđ mūdo plato tribuit aliud
n. n̄j

ifterminabilis vitae totā p̄ter oplexā esse p̄se
tiā qđ diuinæ mētis p̄riū eē manifestū est.
Ne q; deus oditis rebo āliquoꝝ videri debet tē
poris q̄ntitate. h̄ simplicis potius p̄rietate na
turæ. **D**ūc enī vitæ immobilis p̄sētariū
statū infinitus ille t̄paliū rerū motus imitat̄
Cūq; eū effingere atq; æquare nō possit. ex
imobilitate deficiat imotū. a ex simplicitate p̄
sentia decrescit in infinitā futuri ac p̄teriti q̄n
titate. **E**t cū totā parit̄ vitæ suæ pleitudinē
nequeat possidere. hoc ipso q; aliquo mō nūc
q̄ esse desinit. illud qđ implere atq; exprime
re nō p̄t aliq̄tenus videri emulari. alligans se
ad qualēcūq; p̄sētā hui? exigui volucris
q; momēti. **Q**uæ qm̄ manēn? illi? p̄sētia
quādā gestat imaginem quibuscunq; conti
gerit id p̄stat vt esse videant̄. **Q**m̄ vero
manē nō potuit. infinitū t̄pis iter arripuit.
Eoq; mō factū ē. vt cōtinuaret vitā eundo.

cuius plenitudinē cōplecti nō valuit pmanē
to. **I**taq; si digna rebus noia velim? impone
re **P**latonē sequētes deū quidem æternū mun
dū vero dicamus esse ppetuum. **Q**uā igitur o
mne iudiciū secundum sui naturā q̄ sibi sub
iecta sunt cōprehendit. **E**st at̄ deo semp æt
nus ac præsens stat? **S**ciētia quoq;
eius oēs t̄pis supgressa motionē in suā manz
simplicitate p̄sentia. infinitaq; p̄teriti ac futū
ri spacia complectēs. omnia quasi iā gerāt i
sua simplici cognitione cōsiderat. **I**taq; si prae
scientiā pensare velis qua cūcta dinoscit nō
esse p̄scientiā q̄si futuri. h̄ sciaz nūq; deficiētis
instātia rectius aestiabis **V**n̄ nō p̄uidētia h̄
prouidentia potius dicat. q; porro ab rebo infi
mis cōstituta q̄si ab excelso rerū cacumie cun
cta prospiciat **Q**uid igit̄ postulas vt necessa
ria siāt q̄ diuino lumine lustret̄. cū ne hoies q̄
bē necia faciāt eē q̄ videāt. **N**ū eni q̄ p̄sentia

cernis aliquā eis necessitatē tuus addit ituit?
B. **A**nime **D.** Atqui si est diuini humani
q; p̄sentis digna collatio vti vs vrō hoc tem
porario p̄nti q̄daz videtis . ita ille oia suo cer
nit æterno **Q**uare hæc diuina p̄notio natura;
rerū p̄prietatēq; nō mutat . **T**aliaq; apud se
p̄ntia spectat . q̄lia i tpe olim futura p̄ueniēt
nec frū iudicia ofūdit . vnoq; suæ mētis itui
tu tā necie q̄z n̄ necie v̄tura dimoscit . **S**icu
ti vs cū p̄ter ābulare i terra hojem . et oriri in
caelo solē videtis . quāq; s̄l vtrūq; ofpectuz
tū discernitis **E**t hoc volūtariū illud eē neces
sariū iudicatis **I**ta igit cūcta despiciens diui
nus ituit? . q̄litate rerū mīme p̄turbat . apud
se quidē p̄sētū ad additionē vero t̄pis futu
rū **Q**uo fit vt hæc nō sit opinio . s̄ veritate po
tius mixta cognitio . cum extiturū q̄d eē cogno
scit q; idem existēdi necitate carere nō nesci
at . **N**ic si dicas . **Q**uod euēturū de? videt id

nō euenire nō posse. qđ at nō p̄t nō eueire id
ex necessitate dicas contingē. meq; ad hoc nomē
necessitatis astringas. **F**atebor rē quidē solidis
simae veritatis. sed cui vix aliquis nisi diuini
speculator accesserit. **R**espōdebo nāq; **I**dem
futurū cū ad diuinā notionē referē necessari
um. cū vero i sua natura ppendit. liberū p̄s?
atq; absolutū videri. **D**uae sūt ei necessitates
simplex vna veluti q; necesse ē omēs hoies eē
mortales. **A**ltera conditionis vt si aliquē ābu
lare scias. euz ābulare necē est. **Q**uod enim
quisq; nouit. id esse aliter ac notuz est neq̄t
sed haec condicio minime secum illam simpli
cem trahit. **H**anc enim necessitatem non p̄ri
a facit natura. sed conditionis adiectio. **N**ul
la enim necessitas cogit incēdere volūtariē gra
dientem. quāuis eum tamen euz graditur in
cēdere necessarium sit. **E**odem igit̄ mō si quid
prouidentia praesens videt id esse necesse est.

tametsi nullā habeat naturæ necessitatē. **A**t q̄
de ea futura q̄ ex arbitrij libertate pueniunt
p̄sētia cōtuef. **H**æc igit̄ ad intuituz relata di
uini necessaria sūt p̄ conditionē diuinæ noti
onis . p̄ se uero cōsiderata ab absoluta naturæ
suz libertate nō desinūt. **F**iet̄ igit̄ p̄culdubi
o cūcta quæ futura deus esse p̄noscit. **S**ed e
orū q̄dā de libero p̄ficiēcūf arbitrio . quæ q̄m
uis eueniāt existēdo t̄n̄ p̄priā naturā nō amitt̄
tūt . quia priusq̄m fierēt etiā nō euenire potu
issent. **Q**uid igit̄ refert nō eē necessaria cū p̄p̄
diuinæ sciētiae cōditionē modis omnibus ne
cessitatis instar eueniāt. **H**oc sez q̄ quæ pau
lo ante p̄posui sol ories ⁊ gradies homo . q̄ dū
fiunt nō fieri non possunt . eorū t̄n̄ vnū prius
quo q̄ q̄m fieret necesse erat existere . alterum
vero minime. **I**ta etiam quæ presentia deus
habet p̄culdubio existunt. **S**ed eorum hoc
quidē de rerum necessitate descendit . illud

vero de potestate scientium. **D**aud igitur in
iuria diximus hæc si ad diuinam noticiam re
ferant necessaria. si per se considerentur necessi
tatis esse nexibus absoluta. **S**icuti omne quod
sensibus patet si ad rationem referas vniuersale est
si ad seipsa respicias singulare. **B**ed si inqui
as. **I**n mea potestate situm est mutare propositum
euacuabo providentiam. cum quæ illa presciscit
forte mutauero. **R**espondebo. **P**ropositum
te quidem tuum posse deflectere. sed quoniam
et id te posse. et an facias quo te conuertas.
presens providentiam veritas ituetur. diuinam
te prescientiam non posse vitare. sicuti presen
tis oculi effugere non possis intuitum. quam
uis te in varias actiones libera voluntate con
uertas. **Q**uid igitur inquires. **E**x mea ne dis
positione scientia diuina mutabitur. ut cum
ego nunc hoc. nunc illud velim. illa quoque no
scendi vices alternare videatur. **M**imime. **O**ē

nāq; futurū diuinū p̄currit ituit? a ad p̄fetiā
ppriā cognitionis retorquet ac reuocat. **N**ec
alternat vt tu aestimas nūc hoc nunc illud p̄
no scēdi vice. sed vno ic̄tu mutationes tuas
manēs p̄uenit atq; cōplectit. **Q**uā cōprehēde
di oia visendiq; p̄fetiā nō ex futurarū prouē
tu rerū. s̄ ex ppriā de? simplicitate sortit? est.
Ex quo illud quoq; soluit? quod paulo ante
posuisti indignū eē. si sciētiae dei causā futura
mā p̄stare dicat. **H**aec enī sciētiae vis p̄senta
ria notione cūcta cōplectēs rebo modū oib?
ipsa cōstituit. nihil vero posterioribus debet.
Quāe cū ita sint manz intemerata mortalib?
arbitrij libertas. **N**ec inique leges solutis omi
necessitate volūtatibus premia poenas q; p̄po
nūt. **M**anet etiā spectator desup cūctorū p̄
scius de?. visionis q; ei? p̄sens sēp aeternitas
cū nrōrū actuū futura q̄litate cōcurrit bonis
premia. malis supplicia dispensans. **N**ec frū

stra sunt in deo positae spes preces q̄. q̄ cuz re
ctae sint inefficaces esse nō possunt. **A**uersari
m igitur vicia. colite virttes. ad rectas spes
animum subleuate. humiles preces in excelsa
porrigere **M**agna vobis est si dissimulare nō
vultis necessitas indicta probitatis. cum aē
oculos agitis iudicis cuncta cernetis.

Finitur hic quintus et vltimus liber **Boe**
tj de consolatione philosophiae.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.